

**รูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์
และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น**
**ART ACTIVITY MODELS TO PROMOTE UNDERSTANDING OF GENDER
IDENTITY AND DIVERSITY FOR LOWER SECONDARY STUDENT**

ธนวรรณ เจริญภัทราวุฒิ^{1*} ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์^{2*} และ สริตา เจือศรีกุล^{3*}
Thanawan Chareonphattharawut^{1*}, Poonarat Pichayapaiboon^{2*} and Sarita Juaseekoon^{3*}

สังกัด (สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)^{1,2,3}

*Corresponding author Poonarat.P@chula.ac.th

บทคัดย่อ

โรงเรียนเป็นพื้นที่ที่เด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ผักผ่อนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเข้าสังคมเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการก้าวสู่สังคมใหญ่ต่อไป อย่างไรก็ตามพบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็กราคือ ปัญหาความรุนแรงที่เด็กต้องเผชิญภายในโรงเรียน การรังแกในโรงเรียนมักเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสถานะ นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) มักจะถูกรังแกมากเป็นพิเศษในบริบทโรงเรียน เนื่องจากการตีตราสถานะทางเพศของบุคคลเหล่านี้ และเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศประกอบกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในปัจจุบันยังขาดการให้ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศอย่างเด่นชัด ซึ่งการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะถือเป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงออกถึงตัวตนผ่านทางผลงานศิลปะ

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่อง อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 ท่าน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน และ 4. คุณครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัยพบว่าหลักจัดกิจกรรมมีดังต่อไปนี้ 1) การสร้างความรู้สึกถึงความรู้สึกผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 2) การสร้างบทบาทสมมติ โดยสวมบทบาทผ่านหุ่นละคร 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยสุนทรียสนทนา และ 4) การแบ่งปันและมีส่วนร่วมในความสำเร็จ ผ่านการจัดนิทรรศการศิลปะ จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังนี้ 1. นำกิจกรรมไปปรับใช้ร่วมกับรายวิชาศิลปะพื้นฐาน โดยให้สอดคล้องกับตัวชีวิต เช่น การทำโปสเตอร์ให้ความรู้ที่ถูกต้องเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ 2. ควรนำกิจกรรมไปใช้กับผู้เรียนที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน เนื่องจากจัดกิจกรรมโดยการลดระดับชั้นอาจส่งผลให้ผู้เรียนที่อยู่ต่างระดับชั้นเกิดความกังวลและไม่สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: ศิลปศึกษา กิจกรรมศิลปะ ความหลากหลายทางเพศ

Abstract

School is a place for children to practice life skill and learn to integrate into the community as a preparation to enter and live in a society harmoniously. However, violence and bullying in school obscure proper and effective learning. One of the factors that predispose students to bully is a difference in gender identities. Students with non-conventional gender identities (LGBT) are subjected to significantly more violence in school because they are condemned and discriminated against by other students. This problem stems from a poor understanding of gender identity and diversity, due to the standard curriculum does not cover these issues in the classroom. Art is considered one of the safest disciplinary where individuals can freely express one's identity without being judged through their artwork.

This research aims to develop art activities that promote an understanding of gender identity and gender diversity. The subjects in this research include i) 3 experts in the culture of peace, ii) 3 gender diversity educators, iii) 3 experts in art education-related activities, and iv) 3 middle school teachers. Structural interviews and through content analysis are performed in this study. We found that art education-related activities that enable students to understand gender identity profoundly are cultivating a profound understanding through the art creation, roleplaying via puppetry, exchanging opinions through constructive dialogue, and collaborating and sharing success by holding an art exhibition. These activities can be utilized in the following cases: i) integration into fundamental art course such as making a poster about gender identities and diversities ii) these activities should be applied to students in the same grade because, when participating in the activity together, students from different grades may feel uncomfortable and anxious. Hence, it prevents students from fully engaging in the activity.

Keywords: Art Education, Art Activity, Gender Diversity

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา หล่อหลอมพฤติกรรม และพัฒนาทักษะทางสังคม ให้เด็กและเยาวชน สังคมโรงเรียนเป็นสังคมที่ขยายกว้างกว่าสังคมครอบครัว มีลักษณะต่าง ๆ คล้ายกับสังคมใหญ่ เด็กนักเรียนมาจากครอบครัวที่แตกต่างหลากหลาย เมื่อมาอยู่รวมกันจึงเกิดปัญหาความขัดแย้งได้มากมาย เด็กจึงต้องเรียนรู้กฎกติกา และฝึกการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ ดังนั้น นอกจากการเรียนรู้วิชาการแล้ว โรงเรียนยังเป็นพื้นที่ที่เด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ฝึกฝนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเข้าสังคมเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการก้าวสู่สังคมใหญ่ต่อไป อย่างไรก็ตามพบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็กคือปัญหาความรุนแรงที่เด็กต้องเผชิญภายในโรงเรียน โดยปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนมีหลายลักษณะ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากสมาชิกภายในโรงเรียนเป็นผู้สร้างความรุนแรงต่อกันในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงที่เกิดจากการรังแกในกลุ่มเด็ก นักเรียนด้วยตนเอง (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข, 2552) และหนึ่งในประเด็นการกลั่นแกล้งรังแกภายในโรงเรียนคือ ประเด็นเรื่องความหลากหลาย

ทางเพศ เนื่องจากการตีตราว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นผู้มีความผิดปกติทำให้บุคคลกลุ่มนี้ ต้องถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากการอธิบายถึงสถานะของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผลการศึกษาพบว่า มีรายงานจากโรงเรียนในสหราชอาณาจักรในปี 2017 พบว่านักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ ร้อยละ 45 และนักเรียนข้ามเพศร้อยละ 64 ถูกรังแกที่โรงเรียน อีกทั้งยังมีนักเรียนอีกมากมายที่แม้จะไม่ใช่ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ต้องมีประสบการณ์การถูกรังแกในประเด็นของการเกลียดกลัวการรักเพศเดียวกัน เพียงเพราะพวกเขาถูกมองว่าบุคคลเหล่านั้นมีความแตกต่างกับตนเอง เช่น กิจกรรมที่ชอบ การแต่งตัวหรือวิธีการพูด

วิชาศิลปะเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ช่วยสื่อสารเรื่องราว ความเป็นปัจเจกของผู้สร้างสรรค์ หรืออัตลักษณ์ของกลุ่มคนหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง จนประสบความสำเร็จในการสร้างพฤติกรรม การยอมรับ ความชื่นชอบ หรือสร้าง การจดจำแก่กลุ่มคนทั่วไปได้ จึงเหมาะสมที่จะนำศิลปะมาช่วยส่งเสริมการสร้าง ความเข้าใจ เรื่องอัตลักษณ์และความ หลากหลายทางเพศ (Stonewall, 2017) ได้เสนอวิธีการสอนเรื่องความหลากหลายทางเพศผ่านการจัดการเรียนรู้ ในวิชาศิลปะ ดังนี้ 1) ศึกษาผลงานของศิลปินที่มีความหลากหลายทางเพศ ศึกษาวิธีการ แรงบันดาลใจ และ อัตลักษณ์ของศิลปินผ่านงานศิลปะ และให้ผู้เรียนพิจารณาเกี่ยวกับตัวตนของศิลปิน ทั้งในด้านความเป็นอัตลักษณ์ ความหลากหลายทางเพศ และอัตลักษณ์ด้านอื่นของศิลปินที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 2) ศึกษาการ แสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศ และความสัมพันธ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนคิด อย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับวิธีการที่ เพศชาย เพศหญิง และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงออกผ่าน งานศิลปะ 3) พิจารณาถึงวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับเพศ และรสนิยมทางเพศ เพื่อเรียนรู้ว่าศิลปินมีประสบการณ์ และได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมอย่างไร 4) เน้นบทบาทของศิลปะในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยให้ผู้เรียน สสำรวจวิธีการทางศิลปะในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ และนำมาใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม 5) สนับสนุนให้นักเรียนวิเคราะห์อัตลักษณ์ของตนเองในงานศิลปะ กระตุ้นให้นักเรียนนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัต ลักษณ์และงานศิลปะ รวมถึงผลงานศิลปะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์ และให้ผู้เรียนพิจารณาบทบาทของศิลปะที่มี ความเป็นไปได้ในการช่วยเหลือผู้คนที่การแสดงออกและเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ตระหนักถึงความเข้าใจต่อบุคคลที่มีความ หลากหลายทางเพศให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม กับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศภายในสังคมผ่านการเรียนรู้ศิลปะ ในบทความนี้จึงมุ่งศึกษาทั้งแนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้พัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้าง ความเข้าใจ เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศให้มีความเหมาะสมในบริบท และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ได้ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรม ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หมายเลขการรับรอง COA No. 193/2564 รับรองเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษารูปแบบกิจกรรมศิลปะ ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาค้นคว้าทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง ศึกษาเอกสาร บทความวิชาการ ตำรา และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1. มีผลงานทางวิชาการในสาขาเกี่ยวข้อง และ 2. มีประสบการณ์การทำงานในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปี ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านกิจกรรมศิลปะศึกษา จำนวน 3 ท่าน และครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะ

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่อง อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 และ 2 ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน ได้แก่ 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.73 2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.76 3. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของผู้เชี่ยวชาญด้านด้านกิจกรรมศิลปะศึกษา ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 และ 4. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของครูระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 และ 2 ประกอบด้วย 1. ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน ติดต่อกันนัดหมายกับผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องวัน เวลา สถานที่ โดยเตรียมเครื่องมือที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล เป็นต้น 2. ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ แนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ว่าจะนำข้อมูลที่ได้ออกไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร หากมีการบันทึกเสียงควรแจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อน 3. ขั้นสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ถามไปที่ละประเด็น โดยไม่ควรใช้คำถามเชิงชี้นำ ไม่ชวนคุยนอกประเด็น จดบันทึกตามข้อเท็จจริงที่ได้ 4. ขั้นสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อคำถาม และปิดการสัมภาษณ์โดยกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 และ 2 นำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อสรุปเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันปัญหาเรื่องการกลั่นแกล้งรังแกกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศพบได้แพร่หลายในโรงเรียน โดยนักเรียนที่กระทำความรุนแรงต่อผู้อื่น

ส่วนใหญ่เคยตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจนมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นอันธพาล หรือขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่เชื่อมั่นในความสามารถของตน จึงส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกต่อผู้อื่น หากไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกวิธีอาจก่อความเดือดร้อนให้ชุมชนและสังคมในอนาคตได้ โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 13-15 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เป็นช่วงชีวิตที่ต้องการค้นหาตัวเอง มีความต้องการการเป็นอิสระสูง

มีการบูรณาการเนื้อหาเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่านหลักสูตร As Window and Mirror แนวคิดที่ให้นักเรียนทุกคนเหมือนกับมีหน้าต่างและกระจก หลักการของหลักสูตรนี้ คือ 1. ให้ความรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น 2. สร้างความเข้าใจลึกซึ้งถึงสิ่งที่เราค้นเคยและพยายามให้พื้นที่กับสิ่งที่ไม่คุ้นเคยหรือแตกต่างออกไปจากเรา โดยในหลักสูตรนี้กระจก (Mirror) คือ บทเรียนที่สะท้อนให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทของตัวเอง และหน้าต่าง (Window) เป็นตัวสร้างความสมดุลเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทของผู้อื่น หรือคนที่แตกต่างไปจากเรา เพื่อรับรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้อื่น และมุมมองของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะการเรียนรู้ทุกอย่างเป็นการเรียนรู้จากบริบทและเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งสิ้น การบูรณาการประเด็นความหลากหลายทางเพศโดยผ่านแนวคิดของหลักสูตร As Window and Mirror สามารถทำได้โดยสร้างบทเรียนที่สะท้อนถึงมุมมองหลายรูปแบบ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตระหนักว่ามีวิธีหรือมุมมองอื่น ๆ ที่สามารถมองจากบทเรียนนี้ได้ พยายามทำความเข้าใจและรับรู้ว่ามีคนที่แตกต่างจากเราอยู่เสมอ การเข้าใจบริบทของตนเองเป็นรากฐานที่สำคัญในการทำความเข้าใจผู้อื่น (Style, 1996) ซึ่งเนื้อหาในหลักสูตรสามารถนำมาบูรณาการร่วมกับศิลปะได้เป็นอย่างดี เพราะศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มุ่งพัฒนาอัตลักษณ์ของบุคคล สามารถสะท้อนความเป็นไปสังคม ถ่ายทอดความรู้สึก ประสบการณ์ผ่านทางงานศิลปะได้

เนื่องจากศิลปะเป็นสิ่งที่มีความหมายอย่างมากในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยสามารถช่วยให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นผ่านการสร้างงานศิลปะ และยังรับรู้ผ่านการพินิจผลงานศิลปะ การสร้างความซาบซึ้งผ่านงานศิลปะให้เกิดกับบุคคลอาจเริ่มจากการสร้างความเข้าใจต่อคุณค่าที่ต้องการสร้างโดยอาศัยผลงานศิลปะเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นอารมณ์ก่อรูปร่างความรู้สึกต่อคุณค่านั้นให้มีความชัดเจนจนพัฒนาไปสู่ความรู้สึกซาบซึ้งได้ในที่สุด ซึ่งปุลณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2560) ได้เสนอ ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกซาบซึ้ง (Appreciation Forming Theory) โดยที่ความรู้สึกซาบซึ้งเป็นประสบการณ์อารมณ์ที่บุคคลรู้สึกถึงคุณค่าในสิ่งที่ตนได้รับและนำจิตใจเข้าไปเกี่ยวข้อง ประสบการณ์อารมณ์ความรู้สึกนี้สามารถสร้างได้จากการให้บุคคลเข้าใจความสำคัญและประโยชน์ของคุณค่านั้น จากนั้นจึงขยายภาพของคุณค่าให้ชัดเจนด้วยการนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงที่บุคคลเคยได้รับ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างบุคคลกับคุณค่าและหากกระตุ้นด้วยผลงานศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าอารมณ์ความรู้สึก ก็สามารถพัฒนาไปสู่ความรู้สึกซาบซึ้งได้

จากทฤษฎีการสร้างความรู้สึกซาบซึ้งดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนาวิธีการสร้างความเข้าใจที่ตีวิธีหนึ่งคือการนำบทบาทสมมุติมาใช้ร่วมกับศิลปะในรูปแบบของหุ่นละคร เพราะบทบาทสมมุติเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่ถูกตั้งขึ้น มีการกำหนดบทบาทของบุคคลในสถานการณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นมา ให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทที่ต่างกันไป และแสดงออกมาตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนที่มีต่อบทบาทนั้นเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนได้อย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และประสบการณ์ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย (ทิตินา แซมณี, 2548) นอกจากนี้เมื่อนำบทบาทสมมุติมาใช้ร่วมกับกรณีศึกษา จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้ศึกษา

วิเคราะห์และอภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาที่นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันรวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนมีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (วัฒนาพร ระบุบุทุกซ์, 2542)

หลังจากการสวมบทบาทสมมติผ่านหุ่นละครแล้ว ควรมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนคิดผ่านการดูผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ร่วมกันกับเพื่อนในวงสนทนา ที่เน้นการตั้งใจฟังเพื่อทำความเข้าใจและรู้จักตัวตนของผู้อื่นอย่างไตร่ตรอง ไม่ตัดสินถูกผิดหรือใช้การคาดคิดกำหนดไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการนำสติมาใช้ให้เท่าทันความคิดความรู้สึกและป้องกันอคติ (Bias) เป็นการเปิดพื้นที่แห่งความไว้วางใจกัน ในวงสนทนา ทำให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมเสมอภาค สามารถกล่าวถึงความต้องการที่แท้จริงของตนเองและเปิดใจรับฟังความรู้สึกความต้องการทั้งของตนเองและผู้อื่น จึงเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นเห็นคุณค่าของกันและกันได้มากขึ้น (ประสาน ต่างใจ, 2541; ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2552) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ผ่านการทำงาน ได้สังเกตพฤติกรรมตนเอง พฤติกรรมของผู้อื่นและของกลุ่ม จากการทำงานร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธภาพ และประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน เพื่อจะได้นำไปใช้พัฒนาตนเอง และพัฒนากลุ่มต่อไป (ช่อลัดดา ขวัญเมือง, 2542)

ขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้เพิ่มมากขึ้นคือการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม หรือในห้องเรียน โดยการจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสำเร็กร่วมกัน เนื่องจากการแสดงผลงานส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสามารถสรุปเป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 หลักการ ได้แก่

หลักการที่ 1 การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และพินิจผลงานศิลปะของเพื่อนร่วมชั้น

หลักการที่ 2 การสร้างบทบาทสมมติ หมายถึง การจัดกิจกรรมบทบาทสมมติผ่านการแสดงหุ่นละคร

หลักการที่ 3 การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หมายถึง การจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำกิจกรรม ร่วมกับการเขียนสะท้อนคิด เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น

หลักการที่ 4 การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ หมายถึง การจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ ตำรา และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทจริง โดยผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำว่าควรมีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน เช่น การใช้สื่อโปสเตอร์ ภาพเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนเหล่านี้เป็นธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไป ในส่วนของการสวมบทบาทสมมตินั้นผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่าศิลปะสามารถเข้ามาเป็นส่วนช่วยได้อย่างดี เช่น การวาดภาพแสดงความรู้สึกผ่านกรณีศึกษา การจำลองความคิดตนเองแทนความคิดของศิลปินผ่านการดูผลงานศิลปะ หรือแสดงบทบาทในรูปแบบหุ่นละคร ซึ่งเป็นวิธีที่ใกล้เคียงการสวมบทบาทสมมติมากที่สุด ด้านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้สุนทรียสนทนา

ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำว่าการจัดกิจกรรมนี้ไม่ควรจัดคณะชั้นเรียนเนื่องจากชั้นทางอำนาจจะทำให้ผู้ร่วมวงสนทนาไม่กล้าที่จะแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองได้ ด้านสุดท้ายคือ การสร้างความสำเร็จร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอว่าหากสามารถให้โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีบทบาทจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ในด้านการวัดและประเมินผล

ผลการวิจัยระยะที่ 2

ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

หลังจากการสังเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสรุปได้เป็น 4 หลักการจัดกิจกรรมศิลปะ ดังนี้

1. การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก คือ การไม่นำตนเองมาเป็นศูนย์กลางในการตัดสินบุคคลอื่น จึงเกิดเป็นความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของคนในสังคม ลักษณะกิจกรรมศิลปะจึงต้องเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ได้ทำงานร่วมกับผู้ที่มีความสามารถหลากหลาย เช่น เรียนรู้และเข้าใจตนเองผ่านการสร้างผลงานศิลปะ เรียนรู้ผู้อื่นผ่านการดูผลงานศิลปะ วาดภาพศิลปะเพื่อแสดงความเป็นตัวเองในด้านอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยในผู้เรียนวัยมัธยมศึกษาตอนต้นควรเน้นสร้างความเข้าใจเชิงบวกเรื่องราวที่นำมาเป็นกรณีศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน และพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่สร้างความเข้าใจผิดว่าบุคคลหลากหลายทางเพศมีความทุกข์ หรือเป็นผู้ถูกรังแก

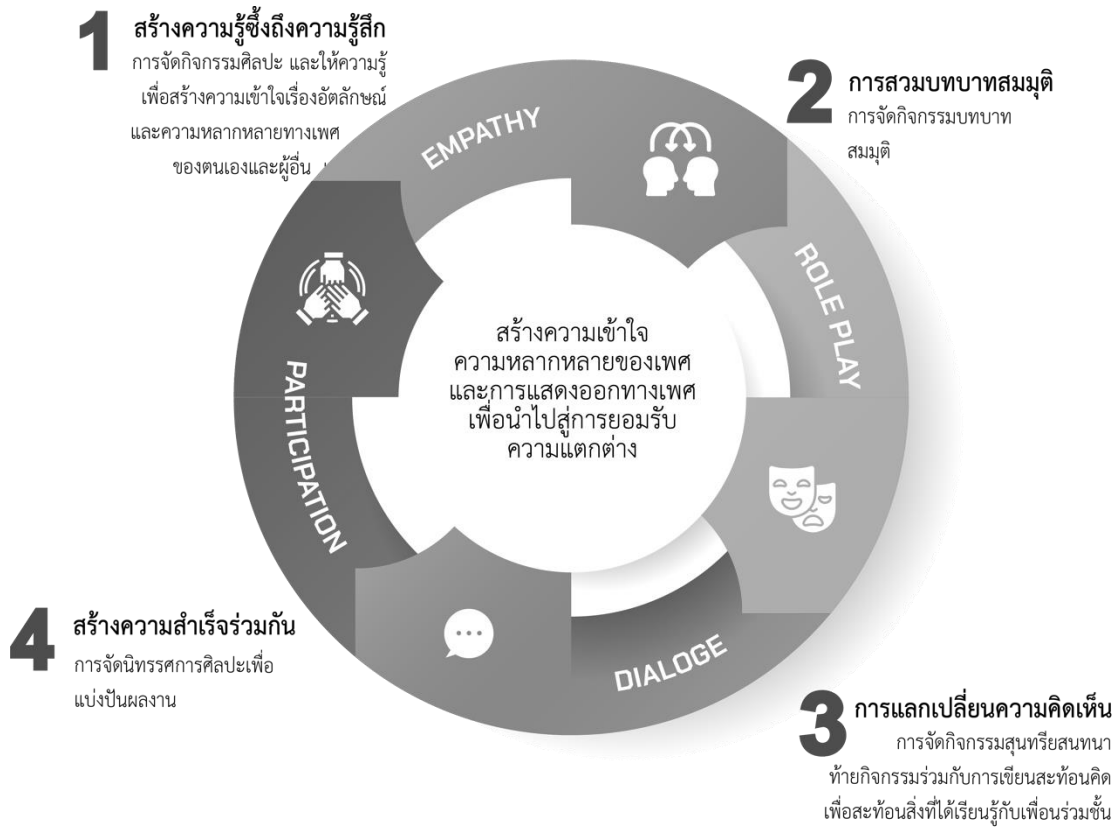
2. การสวมบทบาทสมมติ เป็นการนำบทบาทสมมติเข้ามาใช้ในกิจกรรมศิลปะได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การรับฟังเรื่องราวจากคำบอกเล่าและนำมาสร้างงานศิลปะ หรือในรูปแบบของหุ่นละคร โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้บุคคลอื่นผ่านการทำงานร่วมกัน เรียนรู้ประสบการณ์จากกรณีศึกษา เรียนรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นผ่านการสวมบทบาท เนื่องจากหุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร และมีความเหมาะสมที่จะนำมาสอนในเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนต่อการพูดคุยในเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้โดยนำกรณีศึกษามาเป็นกรอบให้ผู้เรียนได้ฝึกการเขียนบทละคร

3. สุนทรียสนทนา เป็นการสนทนาผ่านการดูผลงานศิลปะทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อฟังโดยไม่ตัดสินแจ้งข้อตกลงในการสนทนาอย่างชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ ในการจัดกิจกรรมครั้งแรกสำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรเริ่มที่กิจกรรมสนทนากลุ่ม ระดมสมอง แล้วค่อยเพิ่มระดับของการสนทนาไปสู่การสุนทรียสนทนา สามารถแทรกการสุนทรียสนทนาไว้ได้ในทุกช่วงของกิจกรรมศิลปะ แต่ช่วงเวลาที่ดีที่สุดควรเป็นหลังการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจความคิดของตนเอง และเรียนรู้ความคิด ความหลากหลายของผู้อื่น

4. การสร้างความสำเร็จร่วมกัน เป็นการสร้างคุณค่าให้ตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่นผ่านการทำงานศิลปะร่วมกัน ผ่านการจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น โดยการจัดนิทรรศการต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ และรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม เช่น ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ของตนเอง การทำงานกลุ่มโดยแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการแบ่งปัน ไม่ใช่การแข่งขัน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหลากหลายของตนเองและผู้อื่นผ่านการแสดงงานศิลปะ และหากเป็นไปได้ควรร่วมมือกับโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

5. การวัดและประเมินผล การใช้แบบวัดความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในรูปแบบมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert rating scale) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคำถามต้องจัดสัดส่วนว่า

ต้องการถามระดับความคิด หรือความรู้สึก ซึ่งการวัดความเข้าใจเหมาะกับการวัดระดับความรู้สึก เนื่องจากเป็นเรื่องภายในจิตใจของผู้เรียน และควรมีการประเมินทุกครั้งหลังผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 1 รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ตารางที่ 1 ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กิจกรรม We are Superhero	
หลักการ: 1. การรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2. การสวมบทบาทสมมุติ 3. สุนทรียสนทนา 4. การสร้างความสำเร็จร่วมกัน	วัตถุประสงค์: 1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น 2. ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม 3. เพื่อให้ นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น
แนวความคิด: กิจกรรม “We are Superhero” เพื่อให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทสมมุติในรูปแบบหุ่นละคร โดยให้ผู้เรียนสร้าง Super Hero ของตนเอง เพื่อแทนการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน คิดผ่านตัวละครหากเป็นเรา เราจะปฏิบัติอย่างไร?	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

<p>ภาคบรรยาย</p> <p>ผู้สอนให้ผู้เรียนออกแบบและสร้างทีม Superhero ที่มีความหลากหลายภายในกลุ่ม และยกตัวอย่างสถานการณ์การกลั่นแกล้งรังแกในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ</p> <p>ภาคปฏิบัติ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้สอนยกตัวอย่างงานของศิลปินที่มีการถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ (เช่น ประสบการณ์การถูกสังคมตัดสินเพียงเพราะเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ) 2. ให้ผู้เรียนจับฉลากสถานการณ์จำลองที่มีเหตุการณ์เพียงบางส่วน เพื่อให้ผู้เรียนเขียนบทละครสถานการณ์จำลองนั้นให้สมบูรณ์ โดยมีวิธีที่ Superhero จะเข้าไปคลี่คลายในสถานการณ์นั้น พร้อมทั้งวาดภาพให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อเรื่อง (Story Board) 3. ปรึกษาครั้งสุดท้ายกับเพื่อนร่วมกลุ่ม (โดยมีข้อตกลงว่าจะฟังอย่างไม่ตัดสิน) ร่วมกับการเขียนสะท้อนคิดทำกิจกรรม 4. ผู้สอนสรุปกิจกรรม <p>การประเมินผล: เป็นการประเมินหลังทำกิจกรรมทุกครั้งโดยใช้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แบบสังเกตพฤติกรรมขณะทำกิจกรรมศิลปะ 2. การสำรวจความคิดเห็นผู้เรียนหลังทำกิจกรรม (ในรูปแบบเรียงความ / การสุนทรียสนทนา)

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่อง อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถอภิปรายได้ตามหลักการที่สังเคราะห์ขึ้นหลังจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและพัฒนาขึ้นเป็นหลักการจัดกิจกรรมศิลปะทั้ง 4 หลักการ ดังนี้

การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศนั้นเน้นให้บุคคลเรียนรู้ถึงความแตกต่างหลากหลาย รู้ถึงบทบาทและการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของตนอย่างเหมาะสม การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิต เพราะจะทำให้เราเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่นได้ จึงทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างสงบสุข จึงต้องเริ่มจากการเข้าใจและรู้จักตนเองก่อน ว่าความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเป็นอย่างไร ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้อง มองตนเองและผู้อื่นในแง่ดี รักตนเอง รักผู้อื่น มองเห็นคุณค่าในตนและในผู้อื่น สามารถพัฒนาขึ้นโดยเริ่มจาก 1. การเข้าใจถึงความรู้สึกว่าผู้อื่นมีความต้องการอะไรอย่างไรในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน 2. รู้จักส่งเสริมผู้อื่นทั้งความรู้และความสามารถให้พัฒนาสูงขึ้นโดยไม่สนใจถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้น และ 3. การรู้จักให้ออกาสผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นหรือกระทำว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนแตกต่างกัน การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นจึงมีความจำเป็นในการจัดกิจกรรมและให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่อง อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองและผู้อื่น เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยไม่มีการปลูกฝังเรื่องเพศวิถีอย่างชัดเจน สิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมไม่เพียงแต่สร้างความเข้าใจในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเพียงอย่างเดียว แต่ต้องส่งเสริมให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันด้วย และเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเอง จึงจะพัฒนาไปสู่การเข้าใจและเห็นคุณค่าบุคคลอื่นในที่สุด ซึ่งเป็นไปตามที่ Style (1996) ได้อธิบายไว้ในหลักสูตร Curriculum as Window and Mirror ที่ให้นักเรียนทุกคนเหมือนกับมี หน้าต่างและกระจกเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ

ในบริบทของตัวผู้เรียนเอง และเข้าใจบริบทของผู้อื่นหรือคนที่แตกต่างไปจากเรา เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น เพราะทุกการเรียนรู้มาจากประสบการณ์ทั้งที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองและของผู้อื่นทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้วการสร้างห้องเรียนให้เป็นที่ปลอดภัย อาจออกแบบกิจกรรมที่เอื้อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถออกมา เพราะเมื่อผู้เรียนรู้ว่าตนเองถนัด และมีความสามารถอย่างไรจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดความเข้าใจว่าทุกคนที่ความถนัดที่ต่างกันไป จนพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าบุคคลอื่นในที่สุด

การจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้บทบาทสมมติผ่านการแสดงหุ่นละคร การสวมบทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักการเอาใจใส่ผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Goldstein (2018) ได้ทำการทดลองกับผู้เรียนที่มีอายุ 4 ปี 1 เดือน ปี 5 เดือน ว่ากิจกรรมบทบาทสมมติส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคมและอารมณ์อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า การสวมบทบาทสมมติสามารถส่งผลได้ดีในการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์ เสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เนื่องจากการสวมบทบาทสมมติ มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการและจิตวิทยา ผู้เรียนจะได้ลองสวมบทบาทอย่างหลากหลายแบบส้อม หรือ Dramatic Pretend Play Game (DPPG) คือ เกมบทบาทสมมติที่ไม่ได้มีการกำหนดบทบาทไว้ก่อน ผู้เรียนแต่ละคนได้ลองเล่นบทบาทในแบบที่ต่างกันไป โดยเฉพาะให้ได้ใช้การเคลื่อนไหวและให้ร่างกายของตนจะช่วยให้ผู้เรียนใช้ฝึกการใช้อารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ และได้ฝึกทำความเข้าใจพฤติกรรมและสภาพทางจิตใจของเด็กคนอื่น ๆ การได้ฝึกแสดงออกทางอารมณ์ในโลกสมมติซึ่งเป็นโลกที่เด็กรู้สึกว่าเป็นโลกที่ตัวเองควบคุมได้ มีจุดเริ่มต้นและจุดจบ ทำให้เด็กเข้าใจสาเหตุและผลกระทบของแต่ละอารมณ์ได้ดีมากขึ้น แต่ด้วยลักษณะของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่ควรให้ผู้เรียนเป็นคนแสดงบทบาทเอง เนื่องจากประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติด้วยตนเองแล้วไม่สามารถแยกแยะระหว่างชีวิตจริงกับโลกจินตนาการและมายาได้ อาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและสภาพจิตใจของผู้เรียน ควรใช้เป็นหุ่นละครหรือหุ่นเงา ซึ่งเป็นศิลปะการแสดง เนื่องจากหุ่นละครเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสาร ซึ่งเป็นไปตามที่ Romanski (2019) กล่าวว่าการใช้หุ่นละครเป็นสื่อที่มีการรวมองค์ประกอบสองอย่างเข้าด้วยกัน เป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้ผสมผสานการเรียนรู้หลายรูปแบบ องค์ความรู้ที่หลากหลาย หรือเทคโนโลยีหลากหลายประเภท ได้แก่ 1. เป็นการเรียนรู้แบบบรรยาย 2. หุ่นละครเป็นการบูรณาการของศาสตร์หลายสาขาและศิลปะที่พัฒนาความรู้สึก 3. หุ่นละครเป็นสื่อที่สอนให้เข้าใจเรื่องมโนทัศน์ เป็นศิลปะสมัยใหม่ และสามารถประยุกต์เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของไอเดียนั้น ๆ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายและทันสมัย อีกทั้งหุ่นละครยังเป็นวิถีธรรมชาติที่เชื่อมโยงการเล่น จินตนาการ การทดลอง การเล่าเรื่อง และการทำงานร่วมกัน ระดมสมองเรียนรู้การแก้ปัญหาที่ผู้สอนเป็นคนกำหนด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของผู้เรียน เพราะการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในมิติที่หลากหลายในการสร้างการแสดง ส่งผลให้สร้างข้อตกลงทางความคิดและการเข้าใจวัฒนธรรมร่วมกัน ในส่วนเนื้อหาผู้สอนสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาเป็นกรอบให้ผู้เรียนนำมาปรับแต่งเป็นบทละคร หรือให้ผู้เรียนเลือกจากกรณีศึกษาที่สนใจ และนำมาดัดแปลงเนื้อหา เพื่อสอนการเขียนบทละคร

การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำกิจกรรม ร่วมกับการเขียนสะท้อนคิด เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น สุนทรียสนทนานั้นในขั้นตอนแรกต้องทำข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจน หัวใจสำคัญของสุนทรียสนทนาคือการฟัง เคารพในความคิด ไม่มีการแสดงท่าทีตัดสินกัน ผู้นำการสนทนาต้องสร้างบรรยากาศของวงสนทนาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม จะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

ความหลากหลายของผู้อื่นผ่านการฟังและคิดอย่างใคร่ครวญ สอดคล้องกับ มนต์ชัย พิณจิตรสมุทร (2552) กล่าวว่าสุนทรียสนทนาเป็นการสื่อสารที่ลงลึกไปในระดับจิตใจ เนื่องจากในวงสนทนานั้นเน้นการฟังเป็นหลัก ผู้ที่อยู่ในวงสนทนาจึงมีเวลาทบทวน ไตร่ตรองเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูดก่อนที่จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิดออกไป หากคนในวงสนทนามีความคิดที่แตกต่างกัน การรับฟังจะช่วยให้ได้พิจารณาใคร่ครวญ ซึ่งต่างจากการสนทนาโดยทั่วไปที่ต่างคนต่างพยายามที่จะนำเสนอความคิดของตนที่คิดว่าถูกต้อง จึงไม่รับฟังผู้อื่นทำให้เกิดความขัดแย้งกันได้ โดยในเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาจไล่ระดับการสนทนาจากการสนทนาในกลุ่ม เพื่อนำไปถึงการสุนทรียสนทนา

การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ หมายถึง การจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น โดยการจัดนิทรรศการต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ และรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม เช่น ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ของตนเอง การทำงานกลุ่มโดยแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการแบ่งปัน ไม่ใช่การแข่งขัน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหลากหลายของตนเองและผู้อื่นผ่านการแสดงงานศิลปะ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dray (2014) เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการศิลปะออนไลน์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเข้าถึงและจัดแสดงผลงานศิลปะ ผู้เรียนได้มีโอกาสในการสำรวจงานศิลปะภายในนิทรรศการ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนการเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ เนื่องจากการจัดแสดงผลงานนั้นช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความสามารถในรูปแบบที่หลากหลายออกมา ได้เห็นผลงานศิลปะของผู้เรียนคนอื่น ๆ เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เป็นแรงบันดาลใจให้นามาสังสรรค์และพัฒนางานของตนเอง เกิดเป็นความภาคภูมิใจต่อความสำเร็จของตนเอง

นอกจากการทำงานร่วมกันภายในโรงเรียนแล้ว การทำงานร่วมกับชุมชน หรือกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแล้วให้ผู้เรียนสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น หากไม่สามารถลงพื้นที่ได้ สามารถใช้สื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์เรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศภายในชั้นเรียนให้ผู้เรียน ได้สะท้อนออกมาผ่านการคิดโจทย์ร่วมกัน ซึ่งเป็นไปตามที่ Villalpando (2018) กล่าวว่า การทำกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชนไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในระดับชุมชนขนาดใหญ่เท่านั้น โรงเรียนก็ถือเป็นชุมชนหนึ่งในการเริ่มต้นการสร้างความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่อสังคมในห้องเรียนศิลปะ และสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายเนื่องจากผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับเพื่อนร่วมชั้น และกลุ่มคนในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยนี้ไปใช้

1.1 นำกิจกรรมไปปรับใช้ร่วมกับรายวิชาศิลปะพื้นฐาน โดยให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด เช่น การทำโปสเตอร์ให้ความรู้ที่ถูกต้องเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

1.2 ควรนำกิจกรรมไปใช้กับผู้เรียนที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน เนื่องจากจัดกิจกรรมโดยการคละระดับชั้นอาจส่งผลให้ผู้เรียนที่อยู่ต่างระดับชั้นเกิดความกังวลและไม่สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้อย่างเต็มที่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ผ่านทางออนไลน์ หรือชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการสร้างความรู้เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อเผยแพร่ได้ในวงกว้าง

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ เพื่อสามารถนำไปใช้กับช่วงวัยอื่นอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ช่อลัดดา ขวัญเมือง. (2542). *กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ทีศนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่4) กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์จำกัด
- นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. (2552). กลยุทธ์สร้างสันติวัฒนธรรมในโรงเรียน เล่ม 1 ชุดเครื่องมือออกแบบสังคมโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเด็กเยาวชน และครอบครัว.
- ปทุมรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์. (2560). *จิตวิทยาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนต์ชัย พิณจิตรสมุทร. (2552). *Dialogue สุนทรียสนทนา ศาสตร์แห่งการสร้างสรรค์สติปัญญาาร่วมกันของมนุษย์*. กรุงเทพฯ โมนธิม คอนซัลติ้ง.
- วัฒนาพร รัชงษ์ทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.
- Dray, E. (2014). *The Use of Technology to Display Student Artwork Online*. Graduate Thesis, Dissertations, and Problem Reports. 590.<https://researchrepository.wvu.edu/etd/590>
- Style, E. (1996). Curriculum as Window & Mirror. *Social Science Record*, 33(2), 21-28.
- Goldstein, T. R., & Lerner, M. D. (2018). Dramatic Pretend Play Games Uniquely Improve Emotional Control in Young Children. *Developmental science*, 21(4), e12603. <https://doi.org/10.1111/desc.12603>
- Nicole M. Romanski. (2019). Reigniting the Transformative Power of Puppets Through Narrative Pedagogy, Contemporary Art, and Transdisciplinary Approaches in Art Education. *Art Education*, 72(4), 36-42.
- Stonewall. (2017). *Creating an LGBT Inclusive Curriculum guide for Secondary School*. Retrieved from https://www.stonewall.org.uk/system/files/inclusive_curriculum_guide.pdf
- Villalpando, M. J. (2018). Battling the Big One: LGBTQ+ Inclusive Art Education During the Trump. *The journal of social Theory in Art Education*, 38, 25-36.